

Załącznik
do Uchwały Nr XIX/99/2012
Rady Gminy Karniewo
z dnia 30 listopada 2012 r.

**Program Ochrony
Środowiska
Gminy Karniewo na lata
2012-2015
z perspektywą do 2018 roku.**

Urząd Gminy w Karniewie

autor opracowania: Barbara Załęska
konsultacja: dr inż. Joanna Maria Rzepka

Spis treści :

Wprowadzenie	3
I.1. Informacja o głównych celach projektowanego dokumentu oraz powiązania jego z innymi dokumentami.	3
II. Analiza stanu obecnego - podstawowe dane o gminie.	14
III.4.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012-2015 r z perspektywą do 2018 r.	43
III.5.1. Zasoby energetyczne, ciepłe.	44
III.5.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012-2015 r z perspektywą do 2018 r.	45
III.6.1. Walory przyrodnicze i krajobrazowe.	18
III.6.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012- 2015 r z perspektywą do 2018 r.	48
III. 7. Bezpieczeństwo ekologiczne.	49
III. 8.1. Edukacja ekologiczna społeczeństwa.	49
III. 8. 2. Kierunki działań i działanie w latach 2012-2015 r z perspektywą do 2018 r.	49
IV. Realizacja założeń programowych.	51
IV.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem.	58
IV.2. Instrumenty prawne.	58
IV.3. Instrumenty społeczne.	62
IV.4. Instrumenty finansowe.	63
IV.5. Podsumowanie.	75
IV.6. System zarządzania programem.	79
IV.7. Realizujący zadania określone w programie.	80
BIBLIOGRAFIA.	82

Wprowadzenie

I.1. Informacja o głównych celach projektowanego dokumentu oraz powiązania jego z innymi dokumentami.

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem obywateli i władz publicznych, które poprzez politykę zrównoważonego rozwoju powinny zapewnić nie tylko bezpieczeństwo ekologiczne, ale i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. "Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju".

Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i zasobów wodnych oraz materiałochłonności, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska

przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń. Jednymi z takich dokumentów są lub mają być: polityka ekologiczna, program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami.

Polityka proekologiczna prowadzona przez władze gminy w pełni wyrażą się poprzez ideę Ekorozwoju, widoczną w planowaniu i realizacji zadań strategicznych. Niniejszy dokument stanowi podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska naturalnego i gospodarki odpadami, jest zarazem źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy i wskazówką kierunku realizacji przedsięwzięć na jego terenie.

Powyższy program ochrony środowiska jest zgodny z dokumentami wojewódzkimi oraz z ” *Polityką ekologiczną Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*”.

1.1 Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016.

Przedmiotowy dokument przedstawia planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce, które wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej i cel szósty wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Zgodnie z przeglądem wspólnotowej polityki ochrony środowiska do najważniejszych wyzwań należą:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju,

- przystosowanie do zmian klimatu,
- ochrona różnorodności biologicznej,
- denaturalizacja i udrożnianie rzek.

Wyznacza on kierunki działań, których zadaniem jest osiągnięcie następujących celów średniookresowych:

1. w zakresie działań systemowych:

- zgodność projektów dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach dokumentów,

- uruchomienie mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych prowadzących do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomości postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego,

- przystąpienie do systemu EMAS, rozpowszechnienie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie,

- podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą „działaj lokalnie, myśl globalnie”,

- stworzenie systemu prewencyjnego zapobiegania szkodom w środowisku i sygnalizacja możliwości wystąpienia szkód,

- przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na terenie kraju. Plany zagospodarowania przestrzennego powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.

2. w zakresie ochrony zasobów naturalnych:

- zachowanie bogatej bioróżnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji,

- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona powierzchni ziemi w szczególności poprzez przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne oraz zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, powracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą,
- racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopalinę i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną ilościową i jakościową przed degradacją.

1.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.

Dokument ten został uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą Nr 78/06 z dnia 29 maja 2006 roku. Określa on w sposób kompleksowy cele i kierunki rozwoju Mazowsza. Najważniejszy wpływ dla kształtu opracowywanego dokumentu ma cel pośredni „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozamietropoidalnych”, którego rozwinięcie znajduje się w tym dokumencie.

1.3. Strategia Rozwoju Gminy Karniewo.

Strategię Rozwoju Gminy Karniewo uchwalono w dniu 30 sierpnia 2001 roku uchwałą Rady Gminy Nr XIX/131/2001 i należy zaznaczyć, że od momentu jej uchwalenia do dnia dzisiejszego nie wszystkie zapisy są nadal aktualne. Wynika to ze

zmieniającej się sytuacji prawnej oraz z tego, że zmieniły się dokumenty strategiczne na poziomie krajowym i wojewódzkim. Określa ona jednak cel pośredni „Obniżenie poziomu zanieczyszczeń środowiska naturalnego i poprawa jakości życia lokalnej społeczności „. Powyższy cel znalazł odzwierciedlenie w poszczególnych obszarach środowiskowych w kolejnych rozdziałach niniejszego opracowania.

1.4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest dokumentem wyznaczającym w układzie przestrzennym cele i kierunki rozwoju regionu. Uchwalony został 7 czerwca 2004 roku przez Sejmik Województwa Mazowieckiego. Określono trzy główne kierunki , które mają istotny wpływ na kształt Programu Ochrony Środowiska. Należą do nich:

- poprawa warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego w odniesieniu do dwóch stref jakości środowiska tj. poprawa standardów środowiska i ochrona walorów przyrodniczych (m. in. poprzez wzmocnienie ochrony unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia, zapewnienie ciągłości powiązań przyrodniczych – korytarze ekologiczne regionalne i ponadregionalne). Zaprojektowano w nim utworzenie obszarów chronionego krajobrazu obejmującego dolinę rzeki Orzyc. Ma on pełnić funkcję korytarzy ekologicznych między parkami krajobrazowymi istniejącymi a obszarami chronionego krajobrazu,

- przeciwdziałanie największym zagrożeniom (tj. powodzią i zapewnienia przepływu wielkich wód m. in. poprzez prowadzenie robót utrzymaniowych na rzekach czy udrażnianie przepływy).

1.5. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Karniewo.

Uchwałą nr XI/53/2003 Rady Gminy Karniewo z dnia 23 grudnia 2003 roku Gmina Karniewo uchwaliła miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Karniewo , który w całości obejmuje obszar gminy , a granicami planu są granice administracyjne gminy.

W rozdziale III „Zasady ochrony Środowiska” określono zadania m.in.:

- kształtowanie zieleni poprzez zachowanie i uzupełnienie istniejącej zieleni, a w szczególności zieleni wysokiej m.in. w obszarach chronionego krajobrazu, naturalnych siedliskach leśnych , zabytkowych parkach,
- utrzymanie powierzchni biologicznie czynnej m.in. w użytkach ekologicznych , w obszarach naturalnych dolin i obniżeń występujących w rejonach rzek i mniejszych cieków tworzących ciągi ekologiczne zgodnie z założeniami planu,
- ochrony środowiska: zakaz odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych.

I.2. Podstawy prawne.

„Program Ochrony Środowiska Gminy Karniewo na lata 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.” opracowano na zlecenie Gminy Karniewo i sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 o odpadach ,
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne ,
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody,
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- Dyrektywa Rady Komisji Europejskiej 97/11/EC z 3 marca 1997, wnosząca poprawki do Dyrektywy 85/337/EEC dotyczącej oceny wpływu na środowisko niektórych projektów publicznych i prywatnych,
- „Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009- 2012 z perspektywą do 2016 roku”
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 (2010 r.),
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych.

Dokument uwzględnia uwarunkowania powiatowe i wojewódzkie wynikające z następujących dokumentów:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020,
- Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa mazowieckiego na lata 2007– 2013,

- Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z perspektywą do 2018 r.

I.3. Cel i zakres programu.

Głównym celem Programu jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju gminy, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali gminy - „organ wykonawczy województwa, powiatu, gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe, gminne programy ochrony środowiska, uwzględniając (...)” (POŚ art.17). Program w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to :

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach,
- sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej,
- oraz równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Program ochrony środowiska przedstawia aktualną sytuację ekologiczną gminy, uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i

ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gminy. Program określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych i koordynację działań różnych podmiotów uczestniczących w realizacji polityki ekologicznej. Poniżej przedstawiony jest także dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych Programu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring.

I.4. Funkcje programu.

Główne funkcje Programu to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa w obszarze gminy,
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program ochrony środowiska obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,
- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,

- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

1.5. Horyzont czasowy.

Pomimo, iż Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata i że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata, to w chwili obecnej obowiązuje „Polityka ekologiczną Państwa na lata 2009–2012 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2016” oraz „Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. ” Program Ochrony Środowiska Gminy Karniewo” jest realizowany w roku 2012, stąd też czas jego obowiązywania wydłużono o rok w stosunku do Wojewódzkiego Programu, natomiast perspektywę obowiązywania ustalono do roku 2018 czyli tak jak w przypadku Programu Wojewódzkiego. Program zawiera cele średniokresowe, kierunki działań i działania na lata 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań Programu dokonywana będzie zgodnie

z wymogami ustawy co 4 lata od przyjęcia Programu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji Programu.

1.6. Metodyka opracowania dokumentu.

Program Ochrony Środowiska został opracowany według metodologii planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku powstania niniejszego Programu to:

1. zbieranie i analiza danych,
2. określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego wraz z oceną stanu,
3. analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń gminy metodą analizy SWOT,
4. określenie środowiska zewnętrznego - scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych Programu w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
5. definiowanie priorytetów ochrony środowiska,
6. konkretyzację priorytetów poprzez sformułowania listy zadań,
7. opracowanie systemu monitorowania Programu.

II. Analiza stanu obecnego - podstawowe dane o gminie

STREFA EKONOMICZNO - PRZESTRZENNA

Mapa 1: Plan powiatu makowskiego

Źródło: www.powiat-makowski.pl

Gmina Karniewo jest Gminą wiejską w środkowo – północnej części województwa mazowieckiego. Graniczy z ośmioma gminami wchodzącymi w skład powiatu makowskiego, przasnyskiego, ciechanowskiego i pułtuskiego:

- od zachodu – z gminą Gołymin Ośrodek.
- od północy – z gminą Krasne i Płoniawy – Bramura,
- od wschodu – z gminą Czerwonka, Szelków i miastem Maków Mazowiecki,
- od południa – z gminą Pułtusk i Gzy.

Najbliżej położonym miastem jest Maków Mazowiecki, będący

siedzibą władz powiatowych z którymi sąsiadują miejscowości położone w północno – wschodniej części gminy. Południowe obrzeża gminy oddalone są około 9 km od miasta Pułtusk. Najbliżej położona stacja kolejowa znajduje się w mieście Ciechanowie oddalonym o około 20 km.

Powiat Makowski obejmuje powierzchnię 106.456 ha i jest pod względem wielkości 14 powiatem w województwie mazowieckim. Położony jest w północnej części województwa mazowieckiego i sąsiaduje z powiatami: ostrołęckim, wyszkowskim, pułtuskim, ciechanowskim i przasnyskim. Przebiegają tędy trzy drogi krajowe: Warszawa – Augustów, Łęczyca- Ostrów Mazowiecka i Biskupiec – Pułtusk.

Mapa 2 Podział administracyjny województwa mazowieckiego.

Reforma administracyjna z 1975 r. likwidując powiaty przyłączyła Gminę Karniewo do województwa ciechanowskiego. Ponowna

reforma z 1999 r. ponownie przyłączyła gminę do Powiatu Makowskiego i Województwa Mazowieckiego. W skład gminy wchodzi 36 sołectw i 38 wsi. Gmina Karniewo zajmuje obszar 12 938 ha. Z północy na południe gmina rozciąga się na długości ok. 14 km, ze wschodu na zachód na długości około 15 km. Teren gminy zamieszkuje 5512 osób, gęstość zaludnienia wynosi 42 osoby/km² i jest ponad 3 – krotnie mniejsza niż w województwie mazowieckim.

Przez teren gminy przebiega ważna w systemie krajowym droga krajowa nr 60 Kutno – Ciechanów – Ostrów Mazowiecka, którą odbywa się ruch tranzytowy z krajów Europy Wschodniej do krajów Europy Zachodniej.

Gmina posiada korzystne powiązania z sąsiednimi ośrodkami gminnymi dzięki dobrze rozwiniętej sieci dróg powiatowych oraz gminnych, które zapewniają łączność lokalną. Centralne położenie miejscowości gminnej – Karniewa na skrzyżowaniu drogi krajowej z powiatowymi zapewnia prawidłową obsługę ludności.

Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz objęte ochroną konserwatorską na terenie gminy Karniewo.

Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków :

* zespół sakralny w Karniewie składający się z kościoła murowanego z 2 połowy XIX wieku, kapliczki murowanej z 3 ćw. XIX w., bramy murowanej z XIX w., plebanii murowanej z 1900 roku, budynku gospodarczego murowanego z 1912 roku oraz

cmentarza przykościelnego.

* zespół dworski w Karniewie składający się z dworu murowanego z połowy XIX wieku z dosyć dobrze zachowanym parkiem podworskim z ok. 1840 r., z bardzo rozległym układem stawów wodnych i starorzeczy Pełty, silnie zarośniętym i częściowo wyschniętym. W rozlewiskach położona jest wyspa, na której znajdują się pozostałości średniowiecznego gródka rycerskiego. Cała powierzchnia założenia parkowego posiada powierzchnię ok. 8,5 ha, w tym stawy (po melioracji) 1,5 ha.

* linia kolei wąskotorowej z Przasnysza do Makowa biegnąca przez wieś Zakrzewo i Słoniawy stanowiąca fragment Mławskiej Kolei Dojazdowej.

Zespoły i obiekty objęte ochroną konserwatorską :

* zespół dworski w Chełchach Kmiecych na który składa się dwór murowany z końca XIX wieku spichlerz murowany z ok. 1950 roku.

* zespół dworski w Czarnostowie na który składa się spichlerz murowany, oficyna murowana z końca XIX wieku oraz założenie parkowe o powierzchni ewidencyjnej 8,95 ha w tym ok. 0,7 ha stawów. Posiada charakter parku krajobrazowego malowniczo położony na skarpie doliny Pełty , z tego względu obszar chroniony winien być powiększony do ok. 22 ha. Istnieją również 2 aleje: jesionowa o długości ok. 450 m biegnąca w kierunku południowo – wschodnim oraz kasztanowa ok.1000 m na płn. – zachód do Zelk Dąbrowych. Park ukształtowany został na początku XX w, lecz istniejące starsze drzewa dowodzą, że mógł zostać założony na początku XIX wieku.

* zespół dworski w Krzemieniu składający się z budynków gospodarczych w tym: czworak drewniany z 1920 r., piwnic murowanych z ok. 1920 r. oraz parku krajobrazowego o powierzchni ocenianej na ok. 10,2 ha. Park znacznie zdewastowany w okresie okupacji i powojennym.

* zespół dworski w Łukowie składający się ze spichlerza murowanego z 1873 r. oraz budynku dawniej kuchni dworskiej z ok. 1900 roku. Założenie parkowe powstało prawdopodobnie w 2 połowie XIX wieku wraz ze wzrostem tamtejszego majątku obecnie bardzo zdewastowany o zatartych w większości elementach kompozycyjnych. Z tego powodu określono jego powierzchnię na 2,78 ha, w tym 0,32 ha stawy. Obszar ochrony konserwatorskiej jest jednak znacznie większy. zespół dworski we Wronowie z którego pozostał spichlerz murowany z ok. 1930 roku. Z założenia parkowego nie ocalały elementy kompozycyjne. Dla krajobrazu kulturowego i przyrodniczego duże znaczenie posiadają również zabytkowe założenia zieleni. Powstałe w przeszłości mają walory historyczne ukazując różne sposoby kształtowania przestrzeni, a tym samym stanowią integralny element naszego dziedzictwa kulturowego. Do zabytkowych założeń zieleni należą parki dworskie znajdujące się w złym lub bardzo złym stanie zachowania.

Walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Gmina została przyłączona do Korony Polskiej w 1526 r. wchodząc w skład Księstwa Mazowieckiego. Ziemie te uległy szczególnemu spustoszeniu w czasie Potopu Szwedzkiego. Po III rozbiórze Gmina znalazła się w Prusach Nowoschodnich. Po

powstaniu Królestwa Polskiego między 1815-30 rokiem następował na tych terenach szybki rozwój gospodarczy zahamowany dopiero wybuchem Powstania Listopadowego. Powstały w tym czasie pierwsze folwarki szlacheckie, działał młyn wodny, cegielnia. Poprawił się stan dróg (Pułtusk – Przasnysz p. Karniewo, Przasnysz – Maków przez Obiecanowo). W 1844/45 r. założona została przez Stanisława hr. Lubienieckiego cukrownia w miejscowości Łukowo. Zakład ten zatrudniał 340-350 osób i był w tym czasie największym pracodawcą w powiecie. Jego powstanie spowodowało rozwój rolnictwa w regionie. Po I wojnie światowej w roku 1924 cukrownia „Krasiniec” wybudowała wąskotorową kolejkę łączącą gminę Karniewo z Mławą przez Przasnysz. Była to największa inwestycja czasów międzywojennych.

II wojna światowa całe północne Mazowsze przyłączyła do Rzeszy. W Karniewie (we dworze Karniewskim) miał swą rezydencję starosta makowski. Powstał również posterunek Żandarmerii. Dzięki pracy więźniów z obozu w Leśniewie (istniejącego przez rok od 1942 r.) dokonano remontu dróg w gminie. Pod koniec wojny gmina Karniewo była zapleczem frontu (we dworze Kaniewskim funkcjonował szpital). Straty wojenne oszacowano na 84% gospodarstw. Po wojnie w 1945 powstaje w Karniewie pierwsze w powiecie samorządowe gimnazjum.

Dokończono zaczęta jeszcze przed wojną parcelację istniejących majątków ziemskich. W 1949 powstaje również pierwsza w powiecie makowskim Spółdzielnia Rolnicza.

Rozwój gospodarczy.

Sektor gospodarki w gminie składa się z działów: rolnictwo, handel, przemysł.

W strukturze użytków rolnych których jest 11.329 ha w tym grunty orne stanowią

10.209,26 ha łąki 540 ha, pastwiska 528 ha sady 52 ha .

Tabela 3. Rodzaje gruntów na terenie gminy

Rodzaj gruntów	udział gruntów [ha /%]
Grunty orne	10.209 / 90,11
Łąki	540 / 4,77
Pastwiska	528 / 4,66
Sady	52 / 0,46

Źródło: dane GUS z 2008 roku.

Łącznie użytki rolne i leśne gminy Karniewo wynoszą 12.903,26 ha

Tak więc głównym kierunkiem rolniczego użytkowania gruntów jest kierunek polowy z udziałem łąk i pastwisk. W klasyfikacji bonitacyjnej gleb przeważają gleby bardzo dobre i dobre.

W ogólnej powierzchni gruntów ornyczych gleby I-III klasy bonitacyjnej zajmują 44,5%, gleby IV klasy bonitacyjnej zajmują 37,3% powierzchni gruntów ornyczych.

Grunty słabe (V i VI klasa bonitacyjna) zajmują w gminie ok. 18,2%.

W ogólnej powierzchni użytków zielonych gleby I-III klasy bonitacji

zajmują 30,2%,
 klasy IV - 43,2%, natomiast gleby klasy V i VI -26,6%.
 Reasumując klasyfikacja bonitacyjna gleb kształtuje się powyżej
 średniej wojewódzkiej i pozwala zaliczyć Gminę Karniewo do
 grupy gmin o korzystnych warunkach glebowych dla rozwoju
 rolnictwa.

W strukturze własnościowej gospodarstw rolnych Gminy
 Karniewo dominuje sektor indywidualnych gospodarstw rolnych,
 które zajmują 11954 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego
 wynosi ok. 13,0 ha. Gospodarstwa rolne specjalizują się w
 produkcji hodowli bydła mlecznego i bydła rzeźnego oraz
 produkcji żywca wieprzowego. Gospodarstwa charakteryzują się
 dobrym wyposażeniem w sprzęt i maszyny rolnicze.

Dominującą funkcję w strukturze gospodarki gminy pełni
 rolnictwo. Pozarolnicze formy działalności są stosunkowo słabo
 rozwinięte. Na terenie gminy działa łącznie **163** podmioty
 gospodarcze . W poszczególnych sekcjach dominują różne formy
 działalności usługowej, przede wszystkim podmioty handlowe
 oraz oferujące usługi w segmencie budownictwa oraz transportu.
 Podmioty te zawarto w poniższym zestawieniu:

Tabela4. Podział podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy

Podmioty gospodarcze	Ilość podmiotów
Handel: w tym sprzedaż hurtowa i detaliczna	22

Usługi	122
w tym: transportowe,	19
budowlane,	16
dla rolnictwa,	15
gastronomiczne,	8
mechanika pojazdowa,	4
elektryczne ,	5
fryzjerskie,	1
informatyczne,	5
medyczne ,	7
ubezpieczeniowe,	4
doradcze,	3
turystyczne,	3
telekomunikacyjne,	4
porządkowe,	7
finansowe	10
inne	11
Zakłady produkcyjne	19
w tym	
piekarskie	2
wyroby włókiennicze	6
stolarskie i tartaczne	7
budowlane /ogrodzenia/	4
OGÓŁEM	163 szt

Brak jest wyraźnej specjalizacji. Praktycznie nie wytwarza się wyrobów związanych z lokalną tradycją (rzemiosło, drobna wytwórczość) oraz nie oferuje się specyficznych, związanych wyłącznie z tym terenem usług.

Na terenie gminy nie ma dużych podmiotów gospodarczych.

Do największych pracodawców na terenie gminy należą :

- Szkoły Podstawowe ,
- Przedszkola ,
- GZEAS ,

- Gimnazjum Karniewo,
- S.C. ROL -BRAT w Żabinie Kaniewskim,
- Urząd Gminy Karniewo,
- Spółdzielnia Produkcyjno –Handlowo Rolnicza,
- Firma Handlowo-Uslugowa P. Zenon Biedrzycki,
- Usługi Transportowe – P. Urszula Kozłowska,
- „CRISPOL”- Firma Handlowa – P. Krzysztof Kapusta,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Gminne Centrum Informacji ,
- Biblioteka.

III. Strategia działania.

Cel nadrzędny:

“Czysta Gmina Karniewo rozwijająca się z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, w którym mieszkańcy żyją w sposób komfortowy”.

Obszary priorytetowe.

Obszary priorytetowe zostały przyjęte zgodnie z obszarami wyznaczonymi w “Programie Ochrony Środowiska dla województwa mazowieckiego na lata 2011–2014 z perspektywą do 2018 r.”

1. Poprawa jakości środowiska.
2. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.
3. Ochrona przyrody.
4. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego.
5. Edukacja ekologiczna społeczeństwa.

Na ich podstawie określono działania oraz podmioty je realizujące.

III.1. Jakość powietrza.

III.1.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.

Według podziału R. Gumińskiego, Gmina Karniewo znajduje się w obszarze wschodniej dzielnicy rolniczo - klimatycznej.

Charakteryzuje się ona m.in. dużymi amplitudami temperatur pomiędzy średnimi miesięcznymi stycznia i lipca, wczesnym występowaniem długiej zimy, która trwa ok. 90-100 dni. Okres wegetacyjny trwa ok. 200 - 210 dni, okres bezprzymrozkowy ok. 160 dni. Średnie roczne opady kształtują się na poziomie 500 do 550 mm. Gmina leży w pasie niewielkiej częstotliwości występowania opadów gradowych. Obserwuje się przewagę wiatrów zachodnich i północno zachodnich (ok.33%). Liczba dni pogodnych jest mniejsza od średniej w kraju i wynosi ok. 50.

Wpływ emisji z rolnictwa z terenu strefy jest stosunkowo niewielki na kształtowanie się wielkości stężeń całkowitych. W Gminie Karniewo występuje stosunkowo wysoka koncentracja pyłu zawieszonego PM10. Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników pomiarów 24 godziny osiągają tam 4,8 % poziomu dopuszczalnego ($2,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$), natomiast stężenia o okresie uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy około 2,3% poziomu dopuszczalnego ($0,9\mu\text{g}/\text{m}^3$). Na terenie powiatu stężenia dla okresu uśredniania wyników pomiarów 24 godziny kształtują się na poziomie nieco ponad $1\mu\text{g}/\text{m}^3$), natomiast dla okresu uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy wynoszą średnio $0,4\mu\text{g}/\text{m}^3$. Duże przekroczenia PM10 występuje jedynie na terenie Makowa Mazowieckiego.

Największą część emisji zanieczyszczeń stanowi emisja pochodząca z energetycznego spalania paliw. Spowodowana jest głównie znaczną ilością kotłowni lokalnych opalanych węglem, jak również ilością pojazdów samochodowych tranzytowych i lokalnych.

Dwutlenek siarki emitowany jest przede wszystkim przez

kotłownie lokalne, przy spalaniu zanieczyszczonego węgla. Tlenki azotu pochodzą ze spalania węgla, koksu, gazu i benzyn (transport samochodowy). Pyły - emitowane są do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych.

Również zanieczyszczeniem powietrza jest fluor pochodzący ze spalania węgla oraz ołowiu - z transportu samochodowego.

Średnie stężenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza w okresie zimowym jest kilka razy wyższe niż w okresie letnim.

Istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza są tradycyjne kotłownie bądź trzony kuchenne – piecowe w prywatnych budynkach mieszkalnych.

Gmina należy do obszaru o małym zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego.

Pył zawieszony PM10 pochodzi ze źródeł:

- 1) powierzchniowych związanych ze zużyciem paliw na cele komunalne i bytowe;
- 2) liniowych związanych z ruchem samochodowym (w tym wtórny unos pyłu);
- 3) technologicznych;
- 4) energetycznego spalania paliw w scentralizowanych systemach grzewczych.

Podstawowe kierunki działań zmierzających do przywracania poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10:

- 1) W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno -bytowej i technologicznej):
  - a) budowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą szczególnie na terenie Karniewa,

b) zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej oraz indywidualnych źródeł energii odnawialnej,

c) zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,

d) ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,

e) zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszonego PM10;

2) W zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej):

a) kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem tych miast i wsi lub ich części centralnych,

b) tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,

c) rozwój systemu transportu publicznego,

d) tworzenie systemu ścieżek rowerowych,

e) wprowadzenie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,

g) intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic,

h) wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłącej nawierzchni,

i) stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji;

3) W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:

- a) ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszzonego PM10 poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
  - b) zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu,
  - c) stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
  - d) stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
  - e) stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
  - f) zmniejszenie strat przesyłu energii,
  - g) likwidacja źródeł emisji;
- 4) W zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:
- a) kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
  - b) prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z ustanawianiem mandatów za spalanie odpadów (śmieci), nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
  - c) uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci ciepłej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
  - d) promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
  - e) wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model

konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza;

5) W zakresie planowania przestrzennego uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji pyłu zawieszzonego PM10.

III.1.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczony został cel średniookresowy : poprawa jakości powietrza oraz dwa kierunki działań: ograniczenie emisji powierzchniowej i punktowej i ograniczenie emisji liniowej. Zaproponowano dziesięć działań naprawczych.

W kierunku działań „ograniczenie emisji powierzchniowej i punktowej” zaproponowano następujące działania:

* Termomodernizacja budynków

W kierunku działań „ograniczenie emisji liniowej” zaproponowano następujące działania:

1. Modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej,
2. Stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji,
3. Budowa ścieżek rowerowych,
4. Wprowadzanie ograniczeń prędkości na drogach o pyłącej nawierzchni,
5. Intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic.

III.2 Ochrona wód.

III.2.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.

Wody powierzchniowe

Przez teren gminy przepływają dwie rzeki: Orzyc i Pełta. Dna ich dolin o szerokości 100-300 m są prawie płaskie, zabagnione, podmokłe z licznymi starorzeczami. Dolina Orzyca na terenie gminy występuje na niewielkim obszarze i stanowi północno-wschodnią granicę gminy.

Centralne położenie zajmuje dolina rzeki Pełty z licznymi dolinkami bocznymi, dno doliny jest płaskie, słabo wcięte w obszar wysoczyzny. Zbudowane jest z utworów pochodzenia fluwialno – denudacyjnych.

Wyróżnia się obszary bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodziowego przez wody powodziowe obszarów doliny rzeki Orzyc.

Obszar bezpośredniego zagrożenia powodziowego stanowią nieobwałowane obszary dolin zalewane przy każdym wezbraniu powodziowym tj. wezbraniu przekraczającym przepływ nieszkodliwy, są to też tereny między rzeką a wałami przeciwpowodziowymi.

Obszar potencjalnego zagrożenia powodziowego stanowią chronione obwałowaniami obszary dolin narażone na zalew w przypadku nieskuteczności istniejących zabezpieczeń np. przerwanie wału lub przelanie się przez koronę.

Występują również tereny o zasięgu zalewów wodami o głębokości poniżej 0,5 m, są to tzw. płytkie zalewy.

Wsie położone w pobliżu rzeki Orzyc w planie operacyjnym zabezpieczenia przeciwpowodziowego przyjęły by wodę powodziową o prawdopodobieństwie wystąpienia raz na 20 lat.

Wody powierzchniowe narażone są na zanieczyszczenia biogenne użytków rolnych jak i licznej zabudowy mieszkaniowej. Silne zanieczyszczenia powodują zrzuty ścieków z licznej zabudowy mieszkaniowej.

Wody gruntowe na obszarze gminy charakteryzują się dwoma strefami zalegania zwierciadła. Woda utrzymująca się w łatwo przepuszczalnych utworach czwartorzędowych typu piaski i żwiry oraz holocenijskich typu torfy, namuły, piaski budujące dno dolin rzecznych i obniżeń. Tworzy strefę występowania ciągłego poziomu wodonośnego o swobodnym zwierciadle. Głębokość występowania tych wód jest niewielka i wynosi od 0,0 do 1,5 m, co charakteryzuje tereny podmokłe i mokre. Na wyniesieniach wysoczyzny poziom ich zalegania przekracza 2,5 m i są to obszary zaliczane do suchych. Na tych terenach należy rygorystycznie przestrzegać szczelności zbiorników bezodpływowych.

Wody podziemne.

Wody podziemne służą głównie zaspakajaniu potrzeb komunalnych i przemysłu.

Od co najmniej trzech lat notuje się spadek zużycia wody podziemnej spowodowany zmniejszonym zapotrzebowaniem na cele rolnicze oraz oszczędną gospodarką wodną.

Na terenie gminy jak również na całym obszarze położonym w północno wschodniej części województwa mazowieckiego zasoby wód podziemnych są mniejsze od pozostałej części województwa i kształtują się w przedziale 2 – 70m³/h i nie należą do obszarów najbardziej narażonych na suszę.

Najpoważniejsze zagrożenie jakości wód podziemnych i powierzchniowych stanowią jednostki osadnicze oraz obiekty produkcyjne i usługowe zlokalizowane na terenach gminy pozbawionych kanalizacji, a posiadających możliwość korzystania z wodociągów. Ścieki odpływające z tych obiektów, gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych o różnym stopniu szczelności. Przy małej szczelności zbiorników bezodpływowych następuje przedostanie się ścieków do wód podziemnych i powierzchniowych.

Występują następujące ujęcia wody – stacje uzdatniania wody, z których czerpana jest woda na potrzeby gminy tj. stacje Szlasy Złotki (dwie studnie) i Żabin Łukowski (dwie studnie).

Gmina jest w 100% zwodociągowana, a istniejąca infrastruktura wodociągowa została przekazana w użytkowanie Zakładowi Usług Wodnych dla Potrzeb Rolnictwa w Mławie, który posiada pozwolenie wodnoprawne na pobór wody w w/w ujęć wydane przez Starostę Makowskiego. W 2006 roku ze względu na duży pobór wody i obciążenie stacji uzdatniania wody we wsi Szlasy Złotki i Żabin Łukowski planowano wybudowanie zbiorników wyrównawczych w przypadku braku wody dla odbiorców. Ze względu na brak środków zewnętrznych na tego rodzaju inwestycje, opracowanie projektu i budowa zbiorników wyrównawczych w obecnym czasie nie jest konieczna.

Na terenie gminy nie ma sieci kanalizacji deszczowej.

Emisja ścieków.

Na terenie gminy Karniewo większość powstających odpadów płynnych gromadzona jest w osadnikach bezodpływowych (szambach) i wywożona samochodami asenizacyjnymi, które są własnością gminy do gminnej oczyszczalni, gdzie są podawane procesowi mechaniczno – biologicznemu a następnie po oczyszczeniu odprowadzane są do rzeki Pełty.

Oczyszczalnia mechaniczno - biologiczna o maksymalnej przepustowości 240 m³ / dobę, średniej dobowej przepustowości 200 m³ / dobę została wybudowana w roku 1993 i wymaga wykonania kompleksowego remontu i udoskonalenia. W przyszłości Gmina Karniewo planuje wybudować sieć kanalizacyjną, która będzie prowadziła do Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Makowie Mazowieckim, rozmowy w tym temacie były prowadzone. Konkretnych ustaleń obecnie jeszcze nie ma. Wybudowanie kanalizacji na terenie gminy Karniewo przyczyni się do obniżenia kosztów eksploatacyjnych oczyszczalni ścieków w Makowie Mazowieckim oraz pozwoli wyeliminować oczyszczalnię ścieków w Karniewie. W pierwszej kolejności należy budować sieć kanalizacyjną w miejscowościach położonych przy Makowie Mazowieckim tj. Słoniawy, Obiecanowo, Bronisze, Ośnica, Żabin Kaniewski i Karniewo. Następnie w miarę możliwości inne miejscowości. We wsiach, w których z różnych względów nie będzie kanalizacji sanitarnej rozwiązaniem będą przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Na obszarze Gminy brak jest kompleksowej sieci

kanalizacyjnej sanitarnej i opadowej. Tylko w miejscowości Karniewo znajduje się 0,4 km sieci. Wszelkie nieczystości doprowadzane są do indywidualnych szamb. Część szamb jest nieszczelna, co umożliwia przedostawanie się ścieków do środowiska, a tym samym do warstw wodonośnych. Przy zwiększającym się poborze wody i przy jednoczesnym istnieniu szamb „otwartych” grozi to coraz większym zanieczyszczeniem gleb i wód.

W związku powyższym uporządkowanie gospodarki ściekowej wymaga szybkiej budowy kanalizacji na terenie gminy jak również budowy nowych oczyszczalni w miejscowościach o zwartej zabudowie, budowy przydomowych i zagrodowych oczyszczalni jest również budowy szczelnych zbiorników bezodpływowych.

Analiza dokumentów strategicznych.

Głównym celem „ Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do 2016 roku” jest dostosowanie się do wymagań określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, czyli utrzymanie bądź osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 roku poprzez określenie bądź wdrożenie określonych działań. Zakłada, że w latach 2013-2016 zł zostanie wydatkowane 63,5 mld zł na realizację polityki ekologicznej, z czego blisko 36 mld zł na ochronę wód i gospodarkę wodną. Zwraca uwagę na potrzebę stworzenie Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami do 2030 r .

W tego dokumentu zdiagnozowano m. in. takie problemy jak:

1. Zanieczyszczenia miejscowe wód spowodowane odprowadzaniem nieoczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych oraz opadowych z terenów zurbanizowanych,
2. Okresowe lokalne deficyty wody w zaopatrzeniu ludności,
3. Duże straty wody w sieciach wodociągowych,
4. Niedostateczna sanitacja,
5. Utrata retencji dolin rzecznych,
6. Presja osadnicza i rozwój gospodarczy na obszarach zagrożonych powodzią,
7. Niewystarczająca pojemność czynna sztucznych zbiorników retencyjnych,
8. Niewykorzystanie możliwości małej retencji,
9. Niewystarczający zakres działań w zakresie edukacji społecznej w dziedzinie gospodarowania wodami (w tym ochrony jakości wód, ekosystemów wodnych i od wody zależnych),

Niewystarczające środki oraz brak koordynacji realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

W Polityce Ekologicznej Państwa podkreślono potrzebę przeniesienia do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego korytarzy ekologicznych w pobliżu rzek (przywrócenie ich drożności lądowej i wodnej tak, aby umożliwić przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w skali kraju) oraz wrysowanie terenów zagrożonych powodzią.

III.2.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono cel średniookresowy- Poprawa jakości wód oraz zaproponowano kierunek działań. Pierwszy z nich to: rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz następujące działania:

1. Przebudowa i budowa sieci kanalizacyjnych sanitarnych
2. Modernizacja oczyszczalni ścieków
3. Budowa zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku braku możliwości ekonomicznej i technicznej budowy lub podłączenia do kanalizacji sanitarnej.
4. Budowa, przebudowa systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody.

Drugi z kierunków działań to: właściwe zagospodarowanie osadów ściekowych oraz zaproponowano działanie: minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie.

W 2011 roku wytworzono 160 Mg osadów ściekowych jako sucha masa z czego 154 Mg zostało przetworzone metodą biologiczną i przekazane do rolniczego wykorzystania metodą R 10. Pozostałe 6 Mg przekazano do oczyszczalni ścieków w Makowie Mazowieckim w celu utylizacji.

III. 3. Gospodarka odpadami.

III.3.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych.

Powyższy rozdział przygotowano na podstawie sprawozdania z realizacji Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy Karniewo oraz ankiety dla gmin dotyczącej gospodarowania odpadami do „Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018–2023.

Tab. Gospodarka odpadami na terenie Gminy Karniewo

L.p.	Nazwa wskaźnika	Dane z roku 2010	Dane z roku 2011
1.	Liczba ludności	5564	5512
2.	Liczba mieszkańców objętych zorganizowaną zbiórką odpadów	996	1098
3.	Liczba nieruchomości zamieszkanych	brak danych	1385
4.	Liczba nieruchomości niezamieszkanych	brak danych	16
5.	Mg odpadów komunalnych zebranych zmieszanych	170	251,28
6.	Mg odpadów zebranych selektywnie	1,5	1,2

źródło: ankieta gminy przekazana do urzędu marszałkowskiego w styczniu 2012 r.

Na terenie gminy jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów od 2008 r. W 2010 r. 73% a 2011 r. 79% ogółu ludności gminy została objętych systemem zbiórki odpadów i prowadzi

segregację poprzez segregowanie u źródła w worki z posesji i z nieruchomości niezamieszkałych w pojemnikach na papier, tworzywo sztuczne i szkło.

Tab. Wykaz odpadów zebranych selektywnie

L. p.	Kod odpadów	Mg zebrane w 2010r.	Mg zebrane w 2011r.
1.	150102 papier i tektura	0	0,2
2.	150107 szkło	1,2	0,5
3.	150102 tworzywa sztuczne	0,3	0,5
4.	Odpady ulegające biodegradacji	0	90,48
5.	Opakowania z papieru i tektury łącznie w 2010 r i 2011r	brak danych	0,2
6.	Opakowania z tworzyw sztucznych łącznie w 2010 r i 2011 r	brak danych	0,8
7.	Opakowania ze szkła łącznie w 2010r i 2011r	brak danych	1,7

źródło: ankieta przekazana do urzędu marszałkowskiego w styczniu 2012 r.

Na terenie gminy Karniewo została przeprowadzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest konsekwencją czego było opracowanie Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy na lata 2011–2032 przyjęty uchwałą Nr VI/25/2011 z dnia 20 kwietnia 2011 r.

Na terenie gminy Karniewo znajduje się ~441.127 m² wyrobów zawierających azbest w różnym stanie technicznym wymagających utylizacji i unieszkodliwienia. W 2011 r. z 28 nieruchomości z terenu gminy usunięto ~96,59 Mg wyrobów

azbestowych, co stanowi ponad 6000 m² tj. 0,014% ogólnej wielkości. Gmina w wyniku złożonego wniosku otrzymała dotację z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie na realizację usuwania i unieszkodliwiania azbestu.

W celu prawidłowego działania w gospodarce odpadami Gmina Karniewo przystąpiła do Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego z siedzibą w Ciechanowie zarejestrowanego ostatecznie 24 czerwca 2009 r. Związek planował wykonywać zadania publiczne w zakresie tworzenia warunków do utrzymania porządku i czystości na terenach gmin będących uczestnikami w dziedzinie gospodarki odpadami. Wspólnie z innymi gminami zapewnia budowę, utrzymanie i eksploatację urządzeń do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Głównymi zadaniami jest budowa regionalnego zakładu gospodarki odpadami składającego się z instalacji odzysku i składowiska odpadów w Woli Pawłowskiej, stacja przeładunkowa wraz z kruszarnią odpadów budowlanych w Makowie Mazowieckim, stacja przeładunkowa wraz z kwaterą dla azbestu w Oględzie koło Przasnysza, stacja przeładunkowa wraz z miejscem składowania odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego w Płocochowie koło Pułtuska. W skład projektu wchodzi m.in. następujące instalacje:

- do wytwarzania paliwa alternatywnego,
- do przetwarzania zużytych baterii i akumulatorów,
- do unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych innych niż spalarnia,
- do regeneracji olejów odpadowych,
- unieszkodliwiania PCB,

- do unieszkodliwiania przeterminowanych środków ochrony roślin,
- do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych,
- kompostownia odpadów organicznych selektywnie zbieranych,
- sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych,
- sortownia zmieszanych odpadów komunalnych,
- stacja demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- instalacja do fermentacji odpadów organicznych selektywnie zbieranych,
- zakład mechaniczno- biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych,
- zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego ,
- do recyklingu zużytych opon,
- wykorzystująca paliwa alternatywne,
- do poddawania odzyskowi odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej.

Ze względu na opieszale działania władz Związku w realizacji w/ celów w dniu 26 czerwca 2012 r. Rada Gminy w Karniewie podjęła uchwałę Nr XVIII/84/2012 o wystąpieniu Gminy Karniewo z Międzygminnego Związku Regiony Ciechanowskiego.

Składowisko odpadów komunalnych na terenie gminy Karniewo zlokalizowane było na terenie prywatnym we wsi Byszewo, od 2002 r. jest zamknięte, a na terenie zostały posadzone drzewa - brzozy.

W latach 2010 i 2011 nie zlikwidowano żadnego „dzikiego wysypiska”, lecz władze bardzo chętnie uczestniczą w różnego rodzaju akcjach tj. np. „Sprzątanie świata”.

Na terenie Gminy Karniewo funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków, w której wytwarzane jest rocznie 160 Mg suchej masy osadów ściekowych, z których 154 Mg wykorzystano bezpośrednio w rolnictwie a 6 Mg przekazano jako odpad do Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Makowie Mazowieckim..

III.3.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono cel średniookresowy- Racjonalna gospodarka odpadami oraz określono sześć kierunków działań m.in. takie jak:

1. zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych

- objęcie zorganizowanym systemem odbieranie odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców oraz nieruchomości niezamieszkałych,

- objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych,

- zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,

- wdrożenie nowych technologii w zakresie odzysku, recyklingu i zmniejszania ilości odpadów,

2. usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest,

- gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscu występowania wyrobów zawierających azbest,

- usuwanie wyrobów zawierających azbest,
- 3. właściwe zagospodarowanie osadów ściekowych,
  - minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie;
- 4. eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów:
  - realizacja programu „ czyste lasy na Mazowszu”.

III.4. Hałas i promieniowanie elektromagnetyczne.

III.4.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych.

Hałas to dźwięk o częstotliwości od 16 do 16000 Hz i można go podzielić na :

- przemysłowy,
- drogowy,
- komunalny (w miejscach publicznych i pomieszczeniach mieszkalnych).

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku, określony rozporządzeniem Ministra Środowiska, w zależności od rodzaju terenu i źródła emisji, w porze dziennej wynosi od 60 do 75 dB, w porze nocnej za. od 45 do 67dB. Z badań Państwowego Zakładu Higieny wynika, że granicą, powyżej której hałas należy traktować jako uciążliwy, jest poziom 60-65 dB.

W odniesieniu do hałasu komunikacyjnego przyjęto (dane PZH), iż jest on mało uciążliwy poniżej 52 dB, średnio uciążliwy w przedziale od 52 do 62 dB, o dużej uciążliwości w granicach 63-70 dB i o bardzo dużej uciążliwości powyżej 70 dB. Hałas powyżej 85 dB jest już uznawany za szkodliwy, długotrwałe jego oddziaływanie może powodować uszkodzenia słuchu z jego utratą włącznie.

Nie były przeprowadzone pomiary natężenia hałasu na terenie gminy.

Duży ruch tranzytowy szczególnie drogą nr 60 stanowi ogromną uciążliwość dla mieszkańców gminy.

Promieniowanie elektromagnetyczne

Promieniowanie elektromagnetyczne jest nowym zanieczyszczeniem środowiska, których główne źródła powstawania to : linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 KV i związane z nimi stacje elektroenergetyczne.

Punktami promieniowania niejonizującego są 3 stacje bazowe telefonii komórkowej analogowej, które instalowane są na specjalnych masztach, pojedyncze nadajniki radiowe, urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne będące w dyspozycji policji, straży pożarnej, ośrodkach medycznych (szpital w Makowie Mazowieckim).

III.4.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono cel średniokresowy: ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym oraz dwa kierunki działań i następujące działania:

1. Ograniczenie emisji hałasu do środowiska:
  - modernizacja, przebudowa dróg .
2. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi:

- prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne (zgłoszenia instalacji).

III.5.1. Zasoby energetyczne, ciepłe.

Gmina nie posiada żadnych zasobów surowcowych.

Przez gminę przebiega linia elektroenergetyczna 100kV doprowadzająca energię z Ostrołęki do Głównego Punktu Zasilającego zlokalizowanego w zachodnio- północnej części gminy. Gmina zaopatrywana jest w energię elektryczną dwustronnie. Odbiorcy energii zasilani są rozległą siecią linii elektroenergetycznych średniego napięcia 15 kV wychodzących z GPZ 110715 kV i doprowadzających energię do stacji transformatorowych 15 70,4 kV i dalej do odbiorców energia ta przesyłana jest liniami niskiego napięcia 0,4 kV. Stacje te pracują jako końcowe i zasilane odczepowo od linii magistralnych. Sieć średniego napięcia i rozdzielcza niskiego napięcia w większości wykonana jest jako linia napowietrzna. Z energii elektrycznej korzysta 100% mieszkańców gminy. W roku 2005 zostało zmodernizowane oświetlenie uliczne na terenie całej Gminy na lampy energooszczędne. W niektórych miejscowościach będzie konieczne wykonanie brakującego oświetlenia ulicznego.

Zmiany klimatu, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, degradacja chemiczna gleb jest wynikiem działalności człowieka na środowisko. Emisja do atmosfery gazów: dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, tlenków azotu jest głównym problemem ekologicznym. Źródłem tych gazów jest spalanie paliw, głównie

dla celów energetycznych. Trzeba podejmować działania zmierzające do zmniejszenia energochłonnych procesów produkcyjnych, zmianę struktury zużycia paliw, a także wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz bezemisyjnych.

III.5.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono cel średniookresowy tj. zrównoważone wykorzystanie energii oraz dwa kierunki działań i następujące działania:

1. Kierunek działań: poprawa efektywności energetycznej:

- * racjonalizacja obowiązku oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego
- * wprowadzanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii oraz systemu zarządzania energią i systemu audytów w tym modernizacja oświetlenia ulicznego.

2. Kierunek działań: Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

- * zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła,
- * wykorzystanie energii odnawialnej poprzez montaż instalacji solarnych oraz ogniw fotowoltaicznych (poprzez kogenerację).

Formy ochrony przyrody.

Ważnym elementem krajobrazu gminy są parki dworskie i folwarczne, aleje dojazdowe, będące założeniem zieleni

użytkowej i dekoracyjnej. Wokół terenów zachowanych w lepszym stanie na podstawie ustawy z 1962 roku o ochronie dóbr kultury wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej. Są to parki: Czarnostów (8,5 ha) wraz z aleją ok. 450 m i drogą obsadzaną lipami (ok.1 km), Krzemień (10,5 ha), Łukowo (2,78 ha), przykościelny we wsi Szwelice oraz w Karniewie (8,5 ha).

Najcenniejsze okazy drzew uznane są za pomniki przyrody i podlegają ochronie konserwatorskiej. Za pomniki przyrody uznano 7 drzew. Miejscami ich lokalizacji są:

- teren parku w Karniewie 5 sztuk tj. 3 dęby szypułkowe , 1 lipa drobnolistna i 1 klon pospolity,
- teren parku w Łukowie 1 drzewo gatunku topola biała,
- na terenie wsi Romanowo 1 drzewo gatunku dąb szypułkowy.

Rozporządzeniem Wojewody Ciechanowskiego nr 8/1998 z dnia 28.05.1998 r. w wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji i waloryzacji zasobów przyrodniczych województwa w celu zachowania i ochrony obszarów o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz konieczności zapewnienia społeczeństwu do odpoczynku w środowisku reprezentującym korzystne właściwości dla rozwoju turystyki i wypoczynku utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu (w dolinie rzeki Narwi) obejmującego w całości powierzchnię 5100 ha w skład którego wchodzi Nasielsko - Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu. Obszar ten obejmuje atrakcyjny krajobrazowo fragment Wysoczyzny Ciechanowskiej od Nasielska do Pułtuska z ostańcami wzgórz morenowych i kemowych, obszarami leśnymi i bagiennymi

Najcenniejsze tereny południowo - wschodniej części gminy zostały włączone w Nasielsko - Karniewski obszar krajobrazu

chronionego, którego powierzchnia wynosi 988,ha tj. 7,6% powierzchni gminy. W obszarze tym przestrzega się zasad ochrony istniejących naturalnych form środowiska i naturalnego krajobrazu, a gospodarcze wykorzystanie terenu należy pogodzić z wymogami ochrony, nie może powodować degradacji istniejącego stanu i musi prowadzić do równowagi ekologicznej ekosystemów.

W pobliżu wsi Łukowo na powierzchni 1,65 ha występują 4 użytki ekologiczne w postaci bagiennej i leżą w Obszarze Chronionego Krajobrazu, które zasługują na szczególną ochronę są pozostałościami ekosystemów. Mają dodatni wpływ na gospodarkę leśną, stanowią wodopoje dla zwierzyny i ptaków, urozmaicają krajobraz, a także regulują stosunki wodne. Użytki te mają znaczenie ze względu na zachowanie unikatowych typów środowiska.

Cała gmina jest położona w południowo- zachodniej części obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, która zasięgiem obejmuje północno - wschodnią część kraju, gdzie konsekwentnie przestrzega się zasad ekorozwoju, gdzie maksymalnie wykorzystuje się odnawialne zasoby naturalne, utrzymuje się równowagę ekosystemów szeroko rozumianą ochroną przyrody (ochroną krajobrazów, unikatowych biocenoz, różnorodności zasobów genetycznych)

III.6.2. Kierunki działań i działanie w latach 2012- 2015 r. z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono cel średniookresowy: ochrona walorów przyrodniczych oraz cztery kierunki działań i następujące działania:

1. Kierunek działań- ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych:
  - Budowa i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody,
  - Weryfikacja i aktualizacja aktów prawnych ustanawiających formy ochrony przyrody,
  - Zachowanie naturalnych terenów wylewowych rzek Orzyc i Pełty.
2. Kierunek działań: kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniającej walory przyrodnicze i krajobrazowe:
  - Planowanie inwestycji z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
  - Określenie terytorialne obszarów niezbędnych dla zapewnienia ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych.
  - Modernizacja i pielęgnacja parków i skwerów oraz tworzenie nowych terenów zieleni urządzonej,
  - Utrzymanie terenów zieleni przy drogach,
  - Systematyczna pielęgnacja pomników przyrody.

III. 7. Bezpieczeństwo ekologiczne.

Na terenie gminy Karniewo nie ma obszarów bezpośredniego oraz potencjalnego zagrożenia powodzią.

III. 8.1. Edukacja ekologiczna społeczeństwa.

Zmiana ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach spowoduje zmianę w części administracyjnej gospodarki odpadami. Mieszkańcy będą musieli zaakceptować najprawdopodobniej nowe rozwiązania, które zaproponuje samorząd. Istotną kwestią, ogromnym problemem szczególnie wśród mieszkańców domów jednorodzinnych jest spalanie odpadów w piecach do tego nieprzystosowanych. Jest to pozorna oszczędność ekonomiczna, ale bardzo dotkliwa szkoda w środowisku i w zdrowiu człowieka.

Edukacja ekologiczna powinna być prowadzona już od najmłodszych lat. Ważne jest aby dzieci już w przedszkolu, czy wczesnych klasach szkoły podstawowej nabierały dobrych praktyk, dlatego należy każde najdrobniejsze sukcesy nagradzać. Warto więc organizować różnego rodzaju konkursy czy szkolenia.

III.8.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.

Wyznaczono dwa cele średniookresowe.

Pierwszy cel średniookresowy: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy Karniewo oraz następujące kierunki działań i działania:

1. Kierunek działań: Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych:

- organizowanie kampanii informacyjno- edukacyjnych oraz akcji lokalnych dla wszystkich grup społecznych, dotyczących zasad i postaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami,
- działania informacyjno-edukacyjne na temat zanieczyszczeń powietrza, ich wpływu na zdrowie i i możliwość zmniejszenia tych zanieczyszczeń przez nowaspoleczeństwo.

2. Kierunek działań: Edukacja medialna dzieci i młodzieży:

- organizacja cyklicznych konkursów ekologicznych dla dzieci i młodzieży.

Cel średnio okresowy: udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska.

3.Kierunek działań: rozszerzenie zakresu informowania społeczeństwa o środowisku i jego stanie:

- Udział w szkoleniach i warsztatach pracowników instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w zakresie przepisów o dostępie społeczeństwa do informacji o środowisku,
- Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska.

Tab. Harmonogram realizacji działań na lata 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

I.p.	Działania	Jednostka realizująca	Lata realizacji	Źródła finansowania
Obszar priorytetowy I- Poprawa jakości środowiska				
I.1.	Cel średniookresowy- poprawa jakości powietrza, w tym dążenie do osiągnięcia poziomu długoterminowego			
Kierunek działań- ograniczenie emisji powierzchniowej i punktowej				
I.1.1.	Termomodernizacja budynków	Jednostki sektora finansów publicznych wspólnoty i kościoły, budynki użyteczności publicznej	2012-2018	Środki własne, kredyty i pożyczki (w tym z WFOŚiGW),
Kierunek działań: Ograniczenie emisji liniowej				
I.1.2.	Modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.3.	Stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.4.	Budowa ścieżek rowerowych	gmina, zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.5.	Wprowadzanie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.6.	Intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne,
Cel średniookresowy- Poprawa jakości wód				
Kierunek działań: Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków				
I.2.1	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej	Gmina	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
I.2.2.	Modernizacja oczyszczalni ścieków	gmina	2014-2016	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
I.2.3.	Budowa zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku braku możliwości ekonomicznej i technicznej budowy lub podłączenia do kanalizacji sanitarnej	Prywatni właściciele, Gmina	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
I.2.4.	Budowa, przebudowa systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody	Gmina, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
Kierunek działań: Redukcja zanieczyszczeń wód spowodowanych działalnością rolniczą				
I.2.5.	Realizacja programów działań na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego	MODR, gmina, ARiMR	Zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki NFOŚiGW

1.2.6.	Właściwe stosowanie i przechowywanie nawozów naturalnych (m.in. wyposażenie jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojowicę i płyty obornikowe)	Rolnicy indywidualni, MODR, ARiMR	2012- 2014	Środki własne, PROW
Cel średniookresowy- Racjonalna gospodarka odpadami				
Kierunek działań: zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych				
1.3.1.	Objęcie zorganizowanym systemem odbieranie odpadów komunalnych wszystkie nieruchomości zamieszkałe, ewentualnie nieruchomości niezamieszkałe.	Gmina,	do 2013r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
1.3.2.	Tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów, do których wszyscy mieszkańcy będą mogli oddawać zebrane odpady.	Gmina,	do 2013 r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
1.3.3.	Zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji	Gmina,	2012- 2020 r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
1.3. 4.	Wdrożenie nowych technologii w zakresie odzysku, recyklingu i zmniejszania ilości odpadów	Gmina,	2012- 2020 r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
Kierunek działań: usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest				
1.3.5.	Gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscu występowania wyrobów zawierających azbest	Gmina	do 2032 r	Środki własne jednostki
1.3.6.	Przygotowanie programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	Gmina	do 2012 r	Środki własne jednostki
1.3.7.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Gmina, właściciele obiektów, podmioty gospodarcze	do 2032 r	Środki własne jednostki, kredyty, WFOŚiGW, BOŚ, fundusze unijne
Kierunek działania : właściwe zagospodarowanie osadów ściekowych				
1.3.8.	Minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie	Gmina	do 2014 r.	Środki własne jednostki, kredyty, WFOŚiGW, BOŚ, fundusze unijne
Kierunek działań: eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów				
1.3.9.	Realizacja programu „ czyste lasy na Mazowszu”	RDLP	2012-2014	Środki własne jednostki
Cel średniookresowy- Ochrona powierzchni ziemi				
Kierunek działań- ochrona gleb użytkowanych rolniczo				
1.4.1.	Badania zasobności gleb jako podstawy do wyznaczenia kolejności wapnowania i określenia właściwego nawożenia	Rolnicy indywidualni	Zadania ciągłe	Środki własne
1.4.2.	Realizacja programu rolnośrodowiskowego	MRiRW, ARiMR, ARR, Województwo	Zadania ciągłe	Środki własne

		Mazowieckie, rolnicy indywidualni		
I.4.3.	Ograniczenie redukcji wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego	Gmina, MBPR	Zadania ciągłe	Środki własne
Kierunek działań – Edukacja ekologiczna rolników				
I.4.5.	Upowszechnianie dobrych praktyk rolniczych	MRiRW, MODR	2012- 2014	Środki własne jednostki
Cel średniookresowy- ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym				
Kierunek działań: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi				
I.5.1.	Prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne (zgłoszenia instalacji)	starosta, marszałek RDOŚ	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
Obszar priorytetowy II- Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych				
II.1.Cel średniookresowy- Zrównoważone wykorzystanie energii				
Kierunek działań: poprawa efektywności energetycznej				
II.1.1.	Racjonalizacja obowiązku oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego	Gmina oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki, wfośigw
Kierunek działań: Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii				
II.2.1.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła	Powiat, gmina, kościoły, podmioty gospodarcze oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki, wfośigw, fundusze unijne
II.2.2.	Wykorzystanie energii odnawialnej poprzez montaż instalacji solarnych oraz ogniw fotowoltaicznych	Gmina, podmioty gospodarcze, pozostałe jednostki sektora finansów publicznych osoby prywatne	2012 - 2018	Środki własne jednostki, nfośigw, wfośigw, fundusze unijne
II.2.3.	Budowa elektrowni wiatrowych	podmioty gospodarcze	2013 - 2016	Środki własne podmiotu, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Poi,RPOWM, PROW, PoISEFF
II.2.4.	Budowa biogazowni	podmioty gospodarcze	2013 - 2016	Środki własne podmiotu, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Poi,RPOWM, PROW, PoISEFF

II.2.5.	Wykorzystanie biomasy do produkcji ciepłej i energii elektrycznej	podmioty gospodarcze	2013 - 2016	Środki własne jednostki, NFOiGW, WFOŚiGW, Poi, RPOWM, PROW, PoISEFF
II.2.6	Gazyfikacja na terenie gminy lub wykorzystanie możliwości podłączenia się do linii przesyłu gazu ziemnego	podmioty gospodarcze	2013 - 2016	Środki własne jednostki, NFOiGW, WFOŚiGW, Poi, RPOWM, PROW, PoISEFF
III.1. Cel średniookresowy: ochrona walorów przyrodniczych				
Kierunek działań: ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych				
III.1.1.	Budowa i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody	Gmina	2012-2014	Środki własne jednostki
III.1.2.	Weryfikacja i aktualizacja aktów prawnych ustanawiających formy ochrony przyrody	Gmina, RDOŚ, Województwo Mazowieckie	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.3.	Zachowanie naturalnych terenów zalewowych rzeki Pełta	Właściciele terenu, WZMiUW	2012 - 2018	Środki własne
Kierunek działań: kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego miasta uwzględniającej walory przyrodnicze i krajobrazowe				
III.1.4.	Egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w dokumentach planistycznych	Gmina	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.5.	Planowanie inwestycji z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych	Gmina	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.6.	Określenie terytorialne obszarów niezbędnych dla zapewnienia ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych	Gmina,	2012-2018	Środki własne jednostki, WFOŚiGW, fundusze unijne
Kierunek działań: Udrożnianie, kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych doliny rzeki Pełta umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji				
III.1.7.	Konserwacja rzeki Pełta	RZGW, WZMiUW	2012-2018	Środki własne jednostki, fundusze unijne
Kierunek działań: ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych				
III.1.10.	Uregulowanie stanu własności terenów zieleni wraz z inwentaryzacją zieleni	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki,
III.1.11.	Modernizacja i pielęgnacja parków i skwerów oraz tworzenie nowych terenów zieleni urządzonej	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚiGW,
III.1.12.	Utrzymanie terenów zieleni przy drogach	Zarządcy dróg	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, fundusze unijne
III.1.13.	Systematyczna pielęgnacja pomników przyrody	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚiGW,

Cel średniookresowy: Zwiększenie lesistości				
Kierunek działań: Realizacja założeń „Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do 2020 r.”				
III.2.1.	Zalesianie terenów z uwzględnianiem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej	RDLP, Prywatni właściciele lasów, powiaty	2012- 2018	Środki własne jednostki, WFOŚIGW, PROW
Obszar priorytetowy IV: poprawa bezpieczeństwa ekologicznego				
IV.1.Cel średniookresowy: ochrona przed powodzią i suszą				
Kierunek działań: przygotowanie i modernizacja technicznego zaplecza w zakresie ochrony przed powodzią i przed suszą				
IV.1.2.	Poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej	RZGW, WZMiUW, gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki
IV.1.3.	Doskonalenie wczesnego systemu ostrzegania przed zjawiskami hydrogeologicznymi i meteorologicznymi	Gmina, powiat	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚIGW, fundusze unijne
IV.2 Cel średniookresowy- ochrona przeciwpożarowa				
Kierunek działań- ochrona przed pożarami				
IV.2.1.	Budowa i modernizacja dróg przeciwpożarowych	RDLP, podmioty gospodarcze	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki
IV.2.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnej	Gmina, powiat, KWSP, KWPSP,	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚIGW, POiŚ
Obszar priorytetowy V: Edukacja ekologiczna społeczeństwa				
V.1. Cel średniookresowy: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy				
Kierunek działań: Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych				
V.1.1.	Organizowanie kampanii informacyjno- edukacyjnych oraz akcji lokalnych dla wszystkich grup społecznych, dotyczących zasad i postaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚIGW,
V.1.2.	Działania informacyjno - edukacyjne na temat zanieczyszczeń powietrza, ich wpływu na zdrowie i możliwość zmniejszenia tych zanieczyszczeń przez społeczeństwo	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚIGW
V.2. cel średnio okresowy: udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska				
Kierunek działań: rozszerzenie zakresu informowania społeczeństwa o środowisku i jego stanie				
V.2.1.	Udział w szkoleniach i warsztatach pracowników instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w zakresie przepisów o dostępie społeczeństwa do informacji o środowisku	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki,
V.2.2	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki

	środowiska			
V.2,3.	Realizacja programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy	gmina	Zadanie ciągłe	

IV. Realizacja założeń programowych.

IV.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem.

Zarządzaniem środowiska zajmuje się administracja rządowa, samorządowa, instytucje im podporządkowane oraz podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska.

Organy administracji odpowiedzialne za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają na celu głównie zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska i przestrzeganie norm racjonalnego korzystania ze środowiska. Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi swojej działalności, muszą przy tym uwzględniać konieczność dotrzymywania wymagań określonych prawem. Modernizują też lub eliminują przestarzałe rozwiązania techniczne i technologiczne przeważnie uciążliwe dla środowiska, prowadzą kontrolę emisji.

Do zarządzania środowiskiem służą instrumenty prawne, finansowe i społeczne.

IV.2. Instrumenty prawne.

Do instrumentów prawnych należą:

1. Wydawanie zezwoleń, decyzji, koncesji na korzystanie ze środowiska,
2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;

1) zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2) w koncepcji, strategiach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

a) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu;

b) ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska;

c) przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych.

Przed przystąpieniem do opracowania planu zagospodarowania wykonuje się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania. Dla potrzeb tych opracowań wykonuje się opracowanie ekofizjograficzne, w którym charakteryzuje się poszczególne elementy przyrodnicze środowiska i ich wzajemne powiązania (*Prawo ochrony środowiska* - Art. 71),

3. Oceny oddziaływania na środowisko (ooś)

Procedura ocen oddziaływania na środowisko stosowana zgodnie z *Ustawą z 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 nr 25. poz. 150 z późniejszymi zmianami j.t.)* oraz *ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenie oddziaływania na środowisko* jest jednym z najważniejszych instrumentów ochrony środowiska. Stanowi ona uniwersalną procedurę weryfikowania programowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji (przedsięwzięć). Procedurze tej podlegają:

- projekty polityk, planów, strategii (np. projekty planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego),
- projekty dokumentów sektorowych (np. projekty programów w dziedzinie leśnictwa, transportu, gospodarki wodnej itp.),
- działania lokalizacyjne dotyczące przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko określonych w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 09 listopada 2010 r. (Dz. U. nr 213 poz. 1397)* w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Opracowaniami wykonywanymi podczas postępowania w sprawie ooś są odpowiednio: opracowania ekofizjograficzne, prognozy oddziaływania na środowisko lub raporty oddziaływania przedsięwzięć (obiektów) na

środowisko. Organ prowadzący postępowanie publicznie informuje o tym, zbiera uwagi i wnioski, może przeprowadzić otwartą rozprawę administracyjną oraz rozpatruje zgłoszone uwagi i wnioski. Następnie informuje w podobny sposób o wyniku postępowania, tj. decyzji w sprawie.

4. Monitoring środowiska

Szczególnym instrumentem prawnym jest monitoring środowiska, który oprócz funkcji informacyjnych (dla administracji rządowej, samorządowej oraz społeczeństwa) jest podstawą analiz, ocen lub decyzji. Państwowy monitoring środowiska prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Państwowy monitoring środowiska zapewnia dostarczanie informacji dla potrzeb opracowania planów zagospodarowania przestrzennego, wykonywania raportów ooś oraz prac studialnych i prognostycznych. Obecnie w określonych prawem przypadkach wprowadzono obowiązek wykonywania badań monitoringowych w przedsiębiorstwach lub na obiektach (np. w rejonie składowisk odpadów).

5. Pozwolenia zintegrowane.

Wprowadzanym obecnie nowoczesnym instrumentem prawnym są pozwolenia zintegrowane wydawane przez starostę lub wojewodę. Pozwolenie zintegrowane jest decyzją administracyjną będącą rodzajem licencji na prowadzenie działalności, na warunkach ustalonych dla wszystkich komponentów środowiska oraz przy spełnieniu wymagań

technicznych określonych jako najlepsze dostępne techniki. W pozwoleniu określone są ponadto rodzaje i ilości wykorzystywanej energii, surowców, materiałów i paliw. Pozwolenia zintegrowanego wymagają instalacje, których działalność (ze względu na rodzaj i skalę) może powodować znaczne zanieczyszczenie środowiska. Rodzaje tych instalacji zostały określone w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dn. 26.07.2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. nr 122 poz. 1055)*. Konieczność uzyskania pozwoleń zintegrowanych ustawowo określona na 01.01.2004 r., została przesunięta do roku 2010 *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26.09.2003 r. (Dz. U. nr 177 poz. 1736) w sprawie późniejszych terminów do uzyskania pozwolenia zintegrowanego w zależności od typu instalacji*.

IV.3. Instrumenty społeczne.

Instrumenty społeczne polegają na:

* współpracy samorządu ze społeczeństwem: przede wszystkim w uczestniczeniu społeczeństwa w konsultacjach prowadzących do podejmowania decyzji w procesie zarządzania środowiskiem i wspólnym planowaniu lokalnej polityki ekologicznej;

- ocenie i monitorowaniu skutków prowadzonej polityki ekologicznej;
- prowadzeniu edukacji ekologicznej;

- * włączeniu przedsiębiorców w realizację polityki ekologicznej gminy.

Kluczowym elementem w problematyce ochrony środowiska jest zwiększanie świadomości społecznej przez prowadzenie edukacji ekologicznej. W *Ustawie Prawo ochrony środowiska* zapisany został obowiązek włączenia problematyki ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju do programów nauczania wszystkich typów szkół i kursów prowadzących do uzyskania kwalifikacji zawodowych. Propagowanie edukacji ekologicznej wynika zarówno z dokumentów międzynarodowych (AGENDA 21, Konwencja z Aarhus z roku 1998) jak i krajowych. Zgodnie z *"Narodową strategią edukacji ekologicznej"* rząd zapewnia organizacyjne i techniczne wsparcie instytucjom publicznym na rzecz działań edukacyjnych i promocyjnych realizowanych przez organizacje ekologiczne. W *Prawie ochrony środowiska* uregulowany również został dostęp do informacji o środowisku, udział społeczeństwa w postępowaniach w sprawie ocen oddziaływania na środowisko i w działaniach dotyczących ochrony środowiska.

IV.4. Instrumenty finansowe.

Instrumentami finansowymi wykorzystywanymi do realizacji celów polityki ekologicznej są:

- opłaty i kary za korzystanie ze środowiska lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska,
- dotacje, kredyty i pożyczki ze źródeł krajowych lub zagranicznych,

- środki własne samorządu przeznaczone na ochronę środowiska, a pochodzące z innych źródeł.

Zadania związane z ochroną środowiska określone w przepisach prawnych (uwzględniające dostosowanie Polski do warunków Unii Europejskiej) wymagać będą znacznych nakładów finansowych.

Źródła finansowania ochrony środowiska będą zróżnicowane w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim od możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym.

Fundusze na realizację polityki ekologicznej w Karniewie mogą pochodzić z następujących źródeł:

- środki własne gminy;
- środki budżetowe - publiczne dotacje celowe przydzielane na cele związane z ochroną środowiska z budżetu państwa lub województwa;
- środki własne ludności i przedsiębiorstw;
- celowe fundusze ekologiczne (NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki dawnego GFOŚiGW w rozdziale 90019 tj. wpływy i wydatki związane z gromadzeniem środków z opłat i kar za korzystanie ze środowiska);
- dotacje, kredyty i pożyczki niekomercyjne z krajowych instytucji finansowych;
- kredyty udzielane przez komercyjne instytucje finansowe (zwłaszcza banki), na cele ekologiczne;
- fundusz spójności i fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz fundusze sektorowych programów pomocowych;

- fundusze zagranicznych instytucji finansowych (np. Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny).

Dotychczas najbardziej istotne znaczenie w finansowaniu ochrony środowiska mają w Gminie Karniewo : środki własne gminy, pożyczki z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Obecnie, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, duże nadzieje pokłada się w wykorzystaniu funduszy strukturalnych UE . W związku z kończącą się perspektywą programową Unii Europejskiej nie wiadomo do końca jak będą wyglądały możliwości pozyskania środków finansowych z ich funduszy.

Najbardziej istotną częścią źródeł finansowania ochrony środowiska w Polsce są celowe fundusze ekologiczne funkcjonujące obecnie na następujących poziomach administracji państwowej:

- na poziomie krajowym - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- na poziomie regionalnym - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (WFOŚiGW);

Zasady funkcjonowania funduszy określa *ustawa z dnia 27.04.2001 r. - Prawo ochrony środowiska.*

Fundusze te gromadzą wpływy z opłat uiszczanych przez podmioty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz kar administracyjnych. Opłaty ekologiczne ponoszą korzystający ze środowiska, pomimo że ich działalność w tym zakresie jest zgodna z prawem. Jest to bowiem zapłata za korzystanie ze środowiska, stanowiąca pewien ekwiwalent strat ekonomicznych i społecznych, powstających w wyniku zanieczyszczenia środowiska i jego zmian. Opłaty te zostały ustanowione przez:

- *ustawę z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska,*
- *ustawę z dnia 16.10.1991 r. o ochronie przyrody,*
- *ustawę z dnia 18.07.2001 Prawo wodne,*
- *ustawę z dnia 27.04.2001 o odpadach.*

Kary ekologiczne są karami pieniężnymi płaconymi przez podmioty gospodarcze za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.

Zebrane środki przeznacza się na dofinansowanie (głównie w formie dotacji) proekologicznych przedsięwzięć podejmowanych przez samorządy lokalne i podmioty gospodarcze, edukację ekologiczną i monitoring. Są to obecnie najbardziej rozpowszechnione formy finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska.

W NFOŚiGW i WFOŚiGW przygotowuje się listy zadań, które mogą być przez nie dofinansowywane. Lista taka sporządzana jest corocznie (brak jest wieloletnich programów wydatkowania funduszy na realizację określonych zadań).

WFOŚiGW w Warszawie finansuje następujące dziedziny ochrony środowiska: ochrona powietrza, ochrona ziemi, ochrona wód, ochrona przyrody, gospodarka wodna, monitoring, edukacja ekologiczna, zagrożenia nadzwyczajne.

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska zyskała dostęp do znacznie większych środków finansowych Unii Europejskiej:

- funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - ERDF, Europejski Fundusz Społeczny - ESF, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej - EAGGF, LIFE);
- funduszu spójności przeznaczonego w połowie na wsparcie rozwoju transportu i w połowie na ochronę środowiska, który ma prowadzić do zmniejszenia dysproporcji ekonomicznych i społecznych między regionami.

Należy zauważyć, że obecna perspektywa finansowa w Unii Europejskiej kończy się w 2013 r. Nie znane są założenia co do finansowania inwestycji w latach następnych.

Organy ochrony środowiska.

Do organów ochrony środowiska należą:

- 1 Organy decyzyjne państwa: Sejm wraz z Senatem i Prezydentem oraz Rada Ministrów.
2. Centralne organy administracji państwowej: premier, ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, ministerstwa i urzędy centralne.

3. Minister Środowiska – odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych
4. Marszałek – wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o oddziaływaniu na środowisko,
5. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i Regionalni Dyrektorzy Ochrony Środowiska m. in. obejmują ochroną konserwatorską cenne formy ochrony przyrody (w tym obszary Natura 2000), opiniują projekty decyzji na wycinkę drzew rosnących w pasie drogowym czy są organem opiniującym w postępowaniach o wydanie decyzji środowiskowej.
6. Samorządy terytorialne: gminne, powiatowe, wojewódzkie.
  - a) Wójt, burmistrz, prezydent miasta:
    - rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami,
    - wycinaniem drzew, krzewów,
    - utrzymaniem zieleni,
    - realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach,
    - zaopatrzenia w wodę,
    - zaopatrzenia ciepło,
    - zaopatrzenia energię,
    - odprowadzenia ścieków,
    - systemu zbierania odpadów komunalnych,
    - realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

b) Starosta – główny decydent w ochronie środowiska, sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, ochroną przyrody, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rodzaje decyzji, które wydaje starosta:

- pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska,
- decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
- pozwolenie zintegrowane,
- pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych,
- pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
- pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów,
- decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami niebezpiecznymi,

- pozwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania, transportu odpadów,
- koncesje na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (bez użycia materiałów wybuchowych i na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobywaniu nie przekraczającym 20 000 m³,
- zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji.

c) Marszałek Województwa – zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych, sprawuje kontrolę nad WFOŚiGW.

- Jednostki gospodarcze (produkcyjne i usługowe)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Nowy podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych w zakresie wydanych przez siebie decyzji.

Władze Gminy odpowiadają za następujące zadania z zakresu gospodarki środowiskiem:

1. ochronę środowiska – najczęściej poprzez wprowadzanie zakazów i nakazów dotyczących sposobu użytkowania powierzchni, przestrzeni i zasobów naturalnych oraz poprzez organizacyjno – finansowe stwarzanie podstaw do budowy komunalnych urządzeń ochrony środowiska.
2. zarządzanie środowiskowe gminą,
3. promowanie zasad zrównoważonego rozwoju,
4. opracowywanie i realizacje programów ekorozwoju gminy, jak np. program ochrony środowiska czy strategia zrównoważonego rozwoju,
5. opracowywanie i realizacji jednostkowych proekologicznych dokumentów, jak np. dot. ograniczenia niskiej emisji, stworzenia parku miejskiego itp.

Do zadań własnych Gminy z zakresu środowiska należy:

- ład przestrzenny,
- gospodarka terenami,
- ochrona środowiska,

- dbałość o infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska (wodociągi, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów)
  - zieleń komunalna i zadrzewianie,
  - utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy,
  - tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów,
  - organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami,
  - zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach,
  - organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych,
  - zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego,
  - edukacja ekologiczna,
  - opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego,
  - wprowadzanie form ochrony przyrody,
  - ustanawianie parków wiejskich i miejskich,
  - * opiniowanie rocznych planów łowieckich,
  - współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów
- Oddziaływanie Gminy na środowisko naturalne może być bezpośrednie, jak w przypadku:
- zużycia energii, wody i innych materiałów przez pracowników urzędu
  - recykling odpadów biurowych
  - * transport pracowników
  - emisja zanieczyszczeń do atmosfery
- i pośrednie, jak w przypadku:

- gospodarki komunalnej i mieszkaniowej,
- zaopatrzenia mieszkańców w wodę, energię elektryczną, ciepło i gaz,
- odprowadzania ścieków, - gospodarki odpadami,
- edukacji ekologicznej.

Władze gminne mogą wykonywać swe zadania z zakresu gospodarowania środowiskiem dzięki instrumentom finansowym i prawnym, takim jak:

- wydawanie zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów,
- kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień bądź niszczenie zieleni,

* ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urzędzeń uciążliwych dla środowiska,

- nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska,
- określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych,
- nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego.

Rada Gminy oddziałuje na środowisko pośrednio, poprzez:

1. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
2. uchwalanie budżetu gminy,
3. uchwalanie planów gospodarczych i rozwojowych mikroregionu,
4. ustalanie zakresu działań jednostek pomocniczych,

5. uchwalanie podatków i opłat lokalnych, w tym np. stawek za usuwanie i unieszkodliwianie odpadów,

6. podejmowanie decyzji odnośnie współpracy z innymi jednostkami, jak np. tworzenie związku gmin itp.

Ochrona środowiska niejednokrotnie jest także realizowana przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

IV.5. Podsumowanie.

Wybór właściwej drogi rozwoju i zarządzania strategicznego regionem musi się opierać na rzetelnej analizie oddziaływania różnych czynników rozwoju w aktualnej rzeczywistości. Zgromadzenie wszelkich dostępnych i istotnych danych przy opracowaniu Programu Ochrony Środowiska oraz ich analiza połączona z wnioskowaniem stanowi podstawę przy opracowaniu tego typu dokumentów. Wiodącym narzędziem stosowanym do oceny czynników rozwoju przy uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych jest analiza SWOT.

W ramach uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych analizowano następujące obszary:

Ochrona wód,

Gospodarka wodno – ściekowa,

Warunki glebowe,

Środowisko przyrodnicze,

Ochrona atmosfery,

Gospodarka odpadami,

Gospodarowanie zasobami środowiska.

Poniżej w tabeli przedstawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

Tab. 11 Analiza SWOT

	Mocne strony	Słabe strony
Ochrona wód	- znaczne zasoby wód podziemnych,	- słaba jakość wód powierzchniowych,
Gospodarka wodno - ściekowa	- wysoki stopień zwodociągowania, Gminy powstałej w XX wieku,	- oczyszczalnia ścieków wymagająca modernizacji, - brak skanalizowania gminy szczególnie Karniewa,
Warunki glebowe	- niski stopień degradacji powierzchni ziemi, - dobre warunki geotechniczne na większości terenów, - dużo terenów budowlanych dla osób fizycznych, małych i mikroprzedsiębiorstw.	- brak terenów inwestycyjnych i budowlanych na terenie gminy z przeznaczeniem na specjalną strefę ekonomiczną.
Środowisko przyrodnicze	- duży potencjał przyrodniczy i kulturowy okolic rzeki Orzyc, Pełty - i Nasielsko - Karniewski obszar chronionego krajobrazu,	Najniższa lesistość wśród gmin wiejskich powiatu
Ochrona atmosfery		brak gazyfikacji gminy, brak rozpoznania oddziaływania źródeł promieniowania elektromagnetycznego, brak dużych terenów zielonych,
Gospodarka odpadami	- wystąpienie z Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego; w chwili obecnej trudno jest jednoznacznie stwierdzić czy jest to mocna strona podjętej decyzji przez Radę Gminy.	- wystąpienie z Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego; w chwili obecnej trudno jest jednoznacznie stwierdzić czy jest to słaba strona podjętej decyzji przez Radę Gminy, - problem podrzucania śmieci do

		<p>koszy ulicznych i na tereny</p> <ul style="list-style-type: none"> - składowanie jako dominujący sposób unieszkodliwiania odpadów, - brak systemu zbierania odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych, - zbyt mała zbiórka odpadów zebranych selektywnie, - duża ilość azbestu do zdjęcia i unieszkodliwienia.
Gospodarka zasobami środowiska	.	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczny stopień świadomości ekologicznej społeczeństwa, - niski poziom socjalny części społeczeństwa,
	Szanse	Zagrożenia
	<ul style="list-style-type: none"> - integracja z UE i wpływ środków pomocowych, - regulacje ogólnokrajowe i międzynarodowe zobowiązujące do podniesienia jakości środowiska, - proces decentralizacji zarządzania środowiskiem, - postęp technologiczny, - korzystne warunki środowiska do wdrażania programów rolno-środowiskowych, - popyt w krajach UE na żywność produkowaną metodami ekologicznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa, - częste zmiany przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska, - niedostateczne rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych). - niedostateczna pula środków finansowych, - kary finansowe i podwyższone opłaty za korzystanie ze środowiska w przypadku niezrealizowania inwestycji służących ochronie środowiska.

Przytoczone w tabeli główne obszary tematyczne mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń oddziałujących na środowisko gminy są kwintesencją wypracowanej w dyskusji listy szans i problemów. Właściwe ich odczytanie i pogrupowanie tematyczne doprowadziło do skondensowanej listy zagadnień, z którymi należy się uporać w dążeniu do osiągnięcia sukcesu podczas realizacji strategii. Rezultat analizy SWOT pozwolił wypracować priorytety i działania Programu Ochrony Środowiska.

Gmina dysponuje wieloma atutami, od których racjonalnego wykorzystania zależy powodzenie podejmowanych działań w ramach określonych celów strategicznych i zadań. Wykonana analiza SWOT umożliwiła rozpoznanie i ocenę oraz ukazała potencjalne zagrożenia i kierunki ochrony środowiska.

Tab.12 Harmonogram realizacji programu ochrony środowiska

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Opracowanie i zatwierdzenie programu ochrony środowiska	+				+		
Wydzielenie w urzędzie miasta osób koordynujących wdrożenie programu	+						
Realizacja zadań	+	+	+	+	+	+	+
Ocena realizacji celów i zadań				+			+
Weryfikacja listy celów i priorytetów				+			
Monitoring wdrażania programu	+	+	+	+	+	+	+
Monitoring skutków realizacji programu			+		+		+
Raport z realizacji programu			+		+		+

Tab. 13 Przykładowe wskaźniki osiągniętych celów

Cele	Mierniki
1. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	- % odzysku odpadów - % unieszkodliwianych odpadów niebezpiecznych - ilość obiektów poddanych termomodernizacji
2. Racjonalizacja gospodarki wodnej	- długość wybudowanej sieci wodociągowej - % ludności korzystającej z wodociągów sieciowych
7. Kształtowanie terenów zieleni miejskiej	- powierzchnia terenów zieleni gminnej urządzonej - Ilość posadzonych drzew i krzewów

IV.6. System zarządzania programem.

Do zarządzania programem ochrony środowiska Gminy Karniewo posłużą instrumenty zarządzania środowiskiem (prawne, finansowe i społeczne) opisane szczegółowo w rozdziale III. W programie biorą udział cztery grupy uczestników:

Władze gminy: Rada Gminy jako uchwalająca program, Wójt Gminy Karniewo jako odpowiedzialny za realizację programu, mieszkańcy i podmioty gospodarcze jako wnioskodawcy oraz organy opiniujące.

Politykę przestrzenną i ekologiczną oraz strategię rozwoju gminy kształtuje Rada Gminy, do której należy uchwalenie niniejszego programu ochrony środowiska, planu gospodarowania odpadami, strategii rozwoju, planu zagospodarowania przestrzennego.

Organem koordynującym znaczną część zadań ujętych w programie, a jednocześnie odpowiedzialnym za ich realizację jest wójt. Posiada on takie instrumenty prawne jak: zezwolenie, uzgodnienie, kontrola i nadzór. Odpowiednie ich wykorzystywanie może skłaniać korzystających ze środowiska do zachowań proekologicznych i podejmowania przedsięwzięć ujętych w gminnym programie ochrony środowiska. Kompetencje wójta w dziedzinie ochrony środowiska wynikają z następujących ustaw:

- * o samorządzie gminnym
- * Prawo ochrony środowiska z dnia 27.04.2001 r.
- * o ochronie przyrody z dnia 16.10.1991 r.
- * o odpadach z dnia 27.04.2001 r.
- * o utrzymaniu czystości i porządku w gminach

a w mniejszym zakresie:

- * Prawo wodne z dnia 18.07.2001 r.
- * Prawo geologiczne i górnicze
- * o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska Instrumenty społeczne - edukacyjny i informacyjny - wykorzystywane są przez samorząd, administrację lokalną oraz działające na terenie gminy organizacje ekologiczne.

IV.7. Realizujący zadania określone w programie.

Zadania określone w programie realizowane będą przez przedsiębiorstwa, organizacje, instytucje oraz wójta gminy jako inwestorów inwestycji na swoim terenie.

IV.7.1. Kontrolujący przebieg realizacji i osiągnięcie założonych w programie celów.

Kontrolą procesu realizacji programu zajmuje się Rada Gminy - poprzez ocenę przekazywanego raportu w cyklu czteroletnim. Na bieżąco kontrolę tą sprawuje jednostka utworzona w Urzędzie Gminy koordynująca wdrażanie programu. Efekty i stopień osiągnięcia celów założonych w programie oceniany jest na podstawie pomiarów i badań poszczególnych komponentów środowiska (tabela Przykładowe mierniki oceny wdrażania Programu Ochrony Środowiska).

IV.7.2. Beneficjenci efektów realizacji programu.

Głównym beneficjentem podejmowanych działań w zakresie ochrony środowiska są mieszkańcy gminy. Poprawa stanu środowiska odczuwana też będzie przez wszystkich ludzi przebywających nie tylko na terenie gminy ale i na terenie powiatu. Sprawna realizacja zwiększonych zadań z zakresu ochrony środowiska wymaga wzmocnienia administracji zajmującej się ochroną środowiska w gminie. Wskazane byłoby ponadto wzmocnienie struktur odpowiedzialnych za planowanie, koordynację i dofinansowanie programów inwestycyjnych związanych z ochroną środowiska.

BIBLIOGRAFIA.

1. **BEDNAREK R.**, Prusunkiewicz Z. Geografia gleb, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1997.
2. **BERNACIAK A.**, **GACZEK W.**, Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002.
3. **BŁASZYK T.**, **GÓRSKI J.**, Odpady a problemy zagrożenia i ochrony wód podziemnych, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1996.
4. **CISZEWSKA A.**, Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu- możliwości i ograniczenia koncepcji, Problemy Ekologii Krajobrazu T.XIV, Warszawa 2004.
5. **DOMAŃSKI T.**, Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego Gminy, Wydawnictwo Hamal Books, Warszawa 1999.
6. **ANDERSON G.**, **ŚLESZYŃSKI J.**, Ekonomiczna wycena środowiska przyrodniczego, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1996.
7. Geografia Polski : środowisko przyrodnicze, red. nauk. L. Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999.
8. **KISTOWSKI M.**, **STASZEK W.**, Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Gdańsk, Wydaw. DJ, 1999.
9. **KONDRACKI J.**, Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
11. **KOWALSKI A.**, **JANCZY Z.** Wdrożenie systemu zarządzania środowiskiem w regionie 2002 Kielce – Warszawa.
12. **NEUERBURG W.**, **PADEL S.** Rolnictwo ekologiczne w praktyce, Stowarzyszenie Ekoland, Warszawa 1994.

13. PIONTEK F., tom I, rozdział I Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym.
14. POSKROBKO B., Zarządzanie środowiskiem, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1998.
15. POSKROBKO B: Sterowanie ekorozwojem tom I i III Regionalne i gospodarcze aspekty ekorozwoju, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 1998.
15. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Warszawa, listopad 2002.
17. Przewodnik dostosowania prawa do prawa Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska, Komisja Wspólnot Europejskich, Warszawa styczeń 1998.
18. Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż drogi krajowej nr 61 na terenie województwa mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała nr 137/09 z dnia 7 września 2009).
19. Program ochrony powietrza dla strefy powiat makowski, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwałą nr 170/09 z dnia 12 października 2011r.)
20. Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009- 2032, Rada Ministrów (Uchwała nr 122 z dnia 29 lipca 2009 r., M.P. Nr 50 , poz. 735)
21. RICHLING A., SOLON J., Ekologia krajobrazu“, Wyd. 2. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 1996.
22. SZLACHTA J., Programowanie rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1999.
23. ŚLESZYŃSKI J., Ekonomiczne problemy ochrony środowiska, ARIES, Warszawa 2000.

24. WINPENNY J.T., Wartość środowiska, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995.
25. Plan zagospodarowania przestrzennego Gminy.
26. Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011- 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku.
27. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Raport o stanie środowiska województwa mazowieckiego Warszawa 2008, 2009, 2010.
28. www.stat.gov.pl/gus